

Μνήμων

Τόμ. 13 (1991)

Raoul Girardet, Mythes et mythologies politiques, Παρίσι, Seuil, 1986, 211 σ.

ΝΑΣΗ ΜΠΑΛΤΑ

doi: [10.12681/mnimon.471](https://doi.org/10.12681/mnimon.471)

Βιβλιογραφική αναφορά:

ΜΠΑΛΤΑ Ν. (1991). Raoul Girardet, Mythes et mythologies politiques, Παρίσι, Seuil, 1986, 211 σ.: <!--[if gte mso 9]><xml> <w:WordDocument> <w:View>Normal</w:View> <w:Zoom>0</w:Zoom> <w:PunctuationKerning /> <w:ValidateAgainstSchemas /> <w:SavelfXMLInvalid>>false</w:SavelfXMLInvalid> <w:IgnoreMixedContent>>false</w:IgnoreMixedContent> <w:AlwaysShowPlaceholderText>>false</w:AlwaysShowPlaceholderText> <w:Compatibility> <w:BreakWrappedTables /> <w:SnapToGridInCell /> <w:WrapTextWithPunct /> <w:UseAsianBreakRules /> <w:DontGrowAutofit /> </w:Compatibility> <w:BrowserLevel>MicrosoftInternetExplorer4</w:BrowserLevel> </w:WordDocument> </xml><![endif]--><!--[if gte mso 9]><xml> <w:LatentStyles DefLockedState="false" LatentStyleCount="156"> </w:LatentStyles> </xml><![endif]--><!--[if gte mso 10]> <style> /* Style Definitions */ table.MsoNormalTable {mso-style-name:"Table Normal"; mso-tstyle-rowband-size:0; mso-tstyle-colband-size:0; mso-

style-noshow:yes; mso-style-parent:""; mso-padding-alt:0cm 5.4pt 0cm 5.4pt; mso-para-margin:0cm; mso-para-margin-bottom:.0001pt; mso-pagination:widow-orphan; font-size:10.0pt; font-family:"Times New Roman"; mso-ansi-language:#0400; mso-fareast-language:#0400; mso-bidi-language:#0400;} <![endif]-->. *Μνήμων*, 13, 394–396.
<https://doi.org/10.12681/mnimon.471>

κό ιδεῶδες» (σ. 246-247). Ἡ πολύτιμη ἐμπειρία τῆς ἀντίστασης στὴ ναζιστικὴ κατοχὴ συναντᾶει ἔτσι τὸ νέο πεδίο ἐρευνῶν γύρω ἀπὸ τὴν πολιτικὴ ἄμυνα⁵.

Σ' αὐτοὺς τοὺς κύριους ἄξονες ἀρθρώνεται ἡ προβληματικὴ τοῦ συγγραφέα, ὁ ὁποῖος κατορθώνει νὰ δώσει κάποιες ἀπαντήσεις στὰ ἐρωτήματα ποὺ θέτει ἀπὸ τὴν ἀρχὴ γύρω ἀπὸ τὴν ἱκανότητα μιᾶς κοινωνίας νὰ ἀντισταθεῖ δίχως ἔνοπλο ἀγῶνα σὲ μιὰ ἐπίθεση (στρατιωτικὴ κατοχὴ ἢ ὀλοκληρωτικὸ καθεστῶς). Ἡ νέα προβληματικὴ τοῦ συγγραφέα παρουσιάζει μεγάλο ἐνδιαφέρον. Ἐξάλλου, ἡ ἀντίσταση στὴν ναζιστικὴ κατοχὴ ἦταν ἓνα φαινόμενο ποὺ κινητοποίησε ὅλη τὴν δημιουργικότητα, τὴν φαντασία καὶ τὴν εὐρηματικότητα τῶν λαῶν ποὺ τὴν ἔκαναν πράξη. Ὅπως γράφει ὁ Semelin (σ. 58): «Πράγματι, γιὰ ν' ἀντιμετωπιστεῖ ἡ κατάσταση, γιὰ νὰ σηκώσει δηλαδὴ κανεὶς κεφάλι στὸν κατακτητὴ, ἔπρεπε νὰ ἐπινοήσῃ τὰ πάντα. Ἐπρεπε νὰ υἱοθετήσῃ νέες συμπεριφορές, νὰ ἐπεξεργαστεῖ νέες κοινωνικὲς πρακτικὲς, νὰ θεμελιώσῃ νέους θεσμούς [...]. Μποροῦμε λοιπὸν νὰ μιλάμε γιὰ μιὰ δημιουργικότητα τῶν διαφόρων μορφῶν ἀντίστασης».

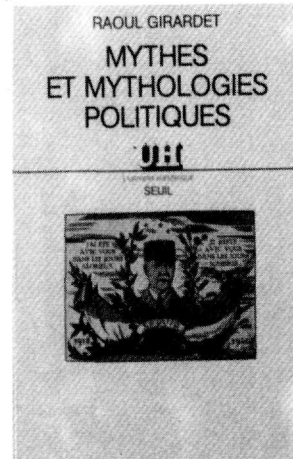
ΟΝΤΕΤ ΒΑΡΩΝ

ΙΣΤΟΡΙΑ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΚΕΣ ΜΥΘΟΛΟΓΙΕΣ

Raoul Girardet, *Mythes et mythologies politiques*, Παρίσι, Seuil, 1986, 211 σ.

Ο Raoul Girardet τονίζει στὴν εἰσαγωγὴ τοῦ βιβλίου του ὅτι «ἡ πραγματικὴ ἀνάλυση τοῦ μύθου εἶναι τέτοια, ὥστε κάποιες πλευρὲς τῆς νὰ ξεφεύγουν πάντα καὶ ἀπὸ τὴν πλέον διεισδυτικὴ καὶ ἐμπεριστατωμένη ἀνάλυση». Τελειώνει δε λέγοντας ὅτι «ο Διόνυσος υπάρχει πάντα καὶ εἶναι ἓνας Θεὸς ποὺ φοβάται τὶς σκιές. Εἶναι σὲ τελικὴ ἀνάλυση πιο φρόνιμο νὰ του ἀναγνωρίσουμε τὴ θέση του, τὴ σωστὴ του θέση, παρά νὰ προσπαθήσουμε νὰ πνίξουμε τὴ φωνὴ του». Ποιητικὸς ἐπίλογος σὲ μιὰ πράγματι διεισδυτικὴ καὶ ἐμπεριστατωμένη ἀνάλυση.

Ο συγγραφέας, καθηγητὴς τῆς Σύγχρονης Ἱστορίας στο Institut d'Etudes Politiques de Paris, ἐπιχειρεῖ, ὅπως λέγει ὁ ἴδιος, νὰ «εξευρενήσῃ» τὸ «συλλογικὸ φαντασιακὸ χῶρο/πεδίο τοῦ πολιτικοῦ» (*imaginaire politique*), στὴ διάρκεια τῶν δύο τελευταίων αἰώνων

5. Ἐδῶ δίνεται ἀναλυτικὴ βιβλιογραφία γύρω ἀπὸ τὸ νέο αὐτὸ πεδίο ἐρευνῶν ποὺ ὀρίζεται σὰν «στρατηγικὴ πολιτικὴ ἄμυνα», καὶ στὸ ὁποῖο ἰδρύματα καὶ ὀργανισμοὶ ἐπενδύουν τὰ τελευταῖα χρόνια σημαντικὰ ποσά. Ἀποτελεῖ καὶ τὸ πεδίο ἐνδιαφερόντων τοῦ Semelin, ἀφοῦ τὸ ἄλλο του βιβλίο εἶναι: *La Dissuasion civile* (σὲ συνεργασία μὲ τοὺς J.-M. Müller καὶ Chr. Mellon), Παρίσι 1985.

της γαλλικής κυρίως ιστορίας. Το αντικείμενό του αποτελεί μέρος του ευρύτερου, ως έννοιας και ως τομέα έρευνας, σύγχρονου «φαντασιακού πεδίου του κοινωνικού» (*imaginaire social*) και κατ' επέκταση της Ιστορίας των συλλογικών νοοτροπιών. Η ίδια η Ιστορία των πολιτικών ιδεών ήταν ανέκαθεν επιφυλακτική απέναντι στη μελέτη του «φαντασιακού»: στραμμένη στην έρευνα των ορθολογιστικά δομημένων συστημάτων σκέψης άφησε στο περιθώριο των αναζητήσεών της τις μυστικές δυνάμεις της φαντασίας και του ονείρου. Δυνάμεις που, όπως η ευρωπαϊκή ιστορία αποκαλύπτει, ενεργοποιούνται και εκφράζονται με ιδιαίτερη ένταση σε περιόδους κρίσης, σύγχυσης, βίαιων μεταβολών και ρήξεων. Τότε ακριβώς καταγγέλλονται σκοτεινοί συνωμότες, ανακηρύσσονται σωτήρες και μεσσιανικής υπόστασης ηγέτες, αναδύονται νοσταλγικές εικόνες μιάς μακρινής «ρόδινης και χρυσής εποχής» απαλλαγμένης από τα δεινά του δύσκολου παρόντος, επιστρατεύονται η πίστη και το ιερό/θείον — στις ποικίλες εκφάνσεις τους — για την αποκατάσταση της χαμένης συνοχής και ενότητας.

Γύρω από αυτά τα τέσσερα μεγάλα μυθολογικά σύνολα/συστήματα οργανώνει ο R.G. τη μελέτη του. Μετά από μια εκτενή εισαγωγή στο αντικείμενό του, στα τέσσερα από τα πέντε κεφάλαια του βιβλίου διαπραγματεύεται αντιστοίχως τους πολιτικούς μύθους που προαναφέρθηκαν: της Συνωμοσίας, του Σωτήρα, της Ρόδινης εποχής ή Χρυσού Αιώνα και της Ενότητας. Στο πέμπτο κεφάλαιο επιχειρεί την συνολική ερμηνευτική τους προσέγγιση μέσα από μια ευρύτατη προβληματική που συναντά την κοινωνική ιστορία, την κοινωνιολογία και την κοινωνική ψυχολογία.

Αναφέρεται κατ' αρχήν στην πολυσημία και τις ποικίλες ερμηνείες του Μύθου, στο συγκεκριμένο περιεχόμενό του ως αντικείμενο της ανθρωπολογίας και της ιστορίας των θρησκειών. Είτε νοηθεί ως ιερή ιστορία που διηγείται τη γένεση μιας/της πραγματικότητας, είτε ως παραμορφωτικός παράγοντας που εναντιώνεται στη λογική, είτε ως σύνολο εικόνων που ερεθίζουν και υποκινούν σε δημιουργία και δράση, ο μύθος έχει πάντα ερμηνευτική λειτουργία και αξία. Και οι τρεις διατυπώσεις αντιστοιχούν σε ορισμένες πλευρές του πολιτικού μύθου. Ο πολιτικός μύθος είναι και μυθοπλασία και παραμόρφωση και ερμηνεία του πραγματικού, είναι ρέων και πολύμορφος: όπως όλη η μυθική πραγματικότητα δεν υπόκειται σε διαδικασίες λογικής σύλληψης, οργανώνεται βάσει μιας δυναμικής διαδοχής εικόνων και τα όριά του είναι ασαφή. Αποτελεί ένα πλήρες σύστημα και στοιχεία του εμφανίζονται στα πλέον διαφορετικά σημεία του πολιτικού ορίζοντα: ο μύθος της Συνωμοσίας και εκείνος του Σωτήρα λειτουργούν και στην «αριστερά» και στη «δεξιά»: οι ρόλοι μπορεί να αλλάζουν στο χώρο και στο χρόνο, πολλά ωστόσο στοιχεία μονιμότητας ή ταυτότητας παραμένουν ανιχνεύσιμα στο επίπεδο του λόγου, των εικόνων, των συμβόλων και των συναισθηματικών φορτίσεων.

Ξεκινώντας από το σημείο ακριβώς όπου συναντώνται οι επιστήμες οι οποίες μελετούν το φαινόμενο του μυθικού στις ποικίλες μορφές του, ο συγγραφέας μπαίνει στον ιστορικό χρόνο, εκεί όπου ο μύθος αποκτά και την πολιτική του διάσταση. Διατυπώνει ο ίδιος τα ερωτήματα και τις ανησυχίες που πιθανόν να προκαλέσει αυτό το εγχείρημα, η αβέβαιη περιπέτεια του ιστορικού έξω από το οικείο πεδίο όπου συχνά τον περιορίζει ο «παραδοσιακός» οπλισμός του: μπορεί η Ιστορία να μην εντάξει τα δεδομένα της μέσα στην προοπτική της διάρκειας, να μη λάβει υπ' όψη της την ιδιαιτερότητα ή και μοναδικότητα του φαινομένου μέσα στα εκάστοτε συγκεκριμένα χρονολογικά και κοινωνικά πλαίσια; Ασφαλώς δεν θα μελετηθούν έξω από τον συγκεκριμένο χρόνο και χώρο π.χ. τα μεσσιανικά ρεύματα του τέλους του Μεσαίωνα και η άνοδος των Ναζί.

Ο R.G. εντοπίζει την έρευνά του στους δυο τελευταίους αιώνες της γαλλικής ιστορίας και αυτό είναι ένα σημαντικό στοιχείο της προσέγγισής του: ότι αυτή γίνεται εντάσσοντας τους τέσσερις πολιτικούς μύθους μέσα στο γενικώτερο και πολύπλευρο πλαίσιο της ιστορίας μιας κοινωνίας. Το αποτέλεσμα είναι μια νέα ανάγνωση της ιδεολογικής/πολιτικής ιστορίας της Γαλλίας και —εν πολλοίς— της Ευρώπης.

Η πρόκληση είναι διπλή και αυτήν επέλεξα να υπογραμμίσω σε αυτό το σημείωμα: αφορά αφ' ενός τη μελέτη του ρόλου του φαντασιακού (*imaginaire*) στην εξέλιξη των σύγχρονων κοινωνιών και αφ' ετέρου ένα γενικώτερο ερώτημα: η Ιστορία οργανώνει τα δεδομένα της σε συνάρτηση μόνο με τους συνειδητούς τρόπους έκφρασης της κοινωνικής ζωής; Γιατί ο ιστορικός δεν θα πρέπει να συμπεριλάβει στο υλικό του και στοιχεία του ασυνειδήτου, στο μέτρο που μπορεί να τα παρακολουθήσει μέσα στο χρόνο; Μήπως όμως προσπαθώντας να κατα(-μετα-)γράψει το παράλογο με λόγο έλλογο κινδυνεύει να καταλήξει σε συμπεράσματα ελλιπή; Μήπως κάποιες όψεις της «μυθικής πραγματικότητας» πάντα θα διαφεύγουν και από την αυστηρότερη ανάλυση; Ο R.G. φοβάται μήπως ο μύθος, υποκείμενος στην αντικειμενική επιστημονική ανάλυση, αποξηρανθεί από το «μυστήριο της ζωής» που τον τρέφει.

Όπως αποδεικνύει το βιβλίο του, οι φόβοι του ήσαν υπερβολικοί. Οι πολιτικοί μύθοι έμειναν ζωντανοί και η Ιστορία των νοοτροπιών, το σταυροδρόμι αυτό των επιστημών του Ανθρώπου, κατά τον J. Le Goff, φέρνει συνεχώς στο σημείο συνάντησης ολοένα και νεώτερα στοιχεία για έρευνα και επιστημονικό διάλογο.

ΝΑΣΗ ΜΠΑΛΤΑ